

Небрат В. В.

МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДОСВІДУ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

У статті представлено сучасний методологічний інструментарій історико-економічного дослідження як засіб наукового пізнання міжнародного досвіду повоєнної відбудови економіки з метою подальшої імплементації цього досвіду в процесі реконструкції національного господарства та відновлення соціогуманітарного простору України. Використано сукупність методів і підходів, які дали змогу розкрити методологічний арсенал історико-економічних досліджень у єдності з їхніми функціями. Поєднання аналізу різних інструментів і синтезу методологічних підходів спрямоване на досягнення системності та забезпечення результативності актуальних дослідницьких програм історичного досвіду повоєнної відбудови економіки.

Результатом дослідження є методологічне забезпечення наукового пізнання міжнародного досвіду повоєнної відбудови економіки. Обґрунтовано доцільність застосування принципу інтегративності як синтезу емпіричних історико-економічних і теоретичних знань. Розкрито зміст світоглядної функції економічної історії, яка реалізується через деміфологізацію та об'єктивізацію знань про зміст і детермінанти повоєнної відбудови. Показано, як акумулятивна функція економічної історії пов'язана з формуванням реалізму економічного мислення. Обґрунтовано прогностичну функцію економічної історії – передбачення майбутнього розвитку і можливих напрямів розгортання подій на основі попереднього досвіду. Компаративний аналіз дає змогу розглянути динаміку відновлення економіки в різних країнах, розвиток відмінних економічних систем та їхніх національних моделей. Наголошено, що історичний досвід реалізації планів і програм відбудови потрібно вивчати в єдності онтологічної, телеологічної та аксіологічної складових. Значення методів і засад дослідження розкрито за допомогою історичних прикладів.

Зроблено висновок, що вивчення історичного досвіду, формування міцного теоретичного підґрунтя та програми економічних перетворень сприятимуть забезпеченню успішності повоєнної відбудови України. Уточнено співвідношення понять «парадигма» і «доктрина» стосовно економічної політики відновлення. Результати дослідження будуть корисними для вивчення та врахування історичного досвіду в процесі повоєнного відновлення економіки України.

Ключові слова: функції та методи економічної історії, принцип інтегративності, російсько-українська війна, плани повоєнної відбудови, зовнішня допомога, національні інтереси, історичний досвід.

JEL classification: B40, N44, N45, O19

Вступ і постановка проблеми. Початок повномасштабної війни Російської Федерації проти незалежної України змінив пріоритети в тематиці економічних досліджень. Ресурсне та управлінське забезпечення воєнної економіки, трансформація міжнародних коопераційно-виробничих і торговельно-логістичних потоків, облік і аналіз втрат, прогнозування сценаріїв та пошук можливостей економічної стабілізації за сучасних умов потребують наукового обґрунтування. Водночас, з огляду на важливість питань інституційного порядку повоєнної економіки, формату взаємодії та влаштування механізмів міждержавних економічних відносин, а головне – джерел, чинників і засобів повоєнної відбудови економіки України,

набувають актуальності історико-економічні дослідження позитивного досвіду країн Західної Європи другої половини 1940-х – 1960-х років. Тому особливе значення має науковий інструментарій ретроспективного аналізу планів економічного відновлення, міжнародної допомоги в повоєнній відбудові країн, механізмів захисту національних інтересів в умовах втрати значної частини економічного потенціалу та гострої потреби в зовнішніх надходженнях інвестиційно-технологічних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку методологічного інструментарію економічної науки не належать до топових. Найчастіше їх розглядають як службові, вони

не є спеціальним об'єктом аналізу. Проте серед останніх робіт, у яких методам дослідження приділено значну увагу, варто згадати двотомник «Політична економія суспільного прогресу Всеволода Голубничого» (2017, 2019), що репрезентує доробок відомого вченого-економіста української діаспори в царині економічної компаративістики та методології емпіричного аналізу (Супрун, 2017, 2019). У монографії «Історичні детермінанти включення України в систему міжнародних економічних відносин» (2021) окремий розділ присвячено методам історико-економічної реконструкції (Небрат, Горін та ін., 2021). Цільова спрямованість методології на історичний аналіз економічних трансформацій найбільше реалізована в доробку відділу економічної історії Інституту економіки та прогнозування НАН України.

На значенні методів історико-економічного дослідження як засобу деміфологізації історії наголошували В. Соколов та М. Соколова (2020). Потужною спробою вирішення цієї проблеми – очищення історії від пропагандистських штампів, однобічності, упередженості в оцінках процесів повоєнного відновлення та подальшого розвитку Європи – стала фундаментальна праця британського та американського історика, автора численних досліджень із новітньої історії Європи Т. Джадта. У своїй новій книжці «Після війни. Історія Європи від 1945 року» (англ. – 2005; укр. – 2020) він розкриває внутрішню логіку трансформації європейського суспільства від повоєнного до сучасного, зокрема аналізує процеси дивергенції – як Східна і Західна Європа почали розходитися в різні боки, виходячи начебто з дуже подібної історичної позиції (Джадт, 2020). Серед публікацій у науковій періодиці України варто відзначити статтю С. Іванова (2019), присвячену виявленню основних чинників, що забезпечували відновлення та розвиток країн після воєн і воєнних конфліктів, для їх урахування під час створення нової концепції реконструкції економіки України.

Невирішені частини проблеми. Попри численні публікації щодо історичного досвіду економічної політики, яка забезпечила «економічне диво» другої половини ХХ ст. у Німеччині, Італії, Франції, Ізраїлі, Південній Кореї, а також значний суспільний інтерес до плану Маршалла (цьогоріч минуло 75 років від часу його розроблення), питання методологічного інструментарію дослідження успішних практик повоєнного відновлення економіки та реконструкції соціогуманітарного простору не були предметом спеціальних досліджень.

Метою статті є комплексне представлення сучасного арсеналу методів історико-економічного дослідження в єдності з функціями економічної історії як засобу наукового пізнання міжнародного досвіду повоєнної відбудови економіки для подальшої імплементації цього досвіду в процесі реконструкції національного господарства та відновлення соціогуманітарного простору України.

Матеріали та методи дослідження. Використано сукупність методів і підходів, які дали змогу розкрити методологічний арсенал історико-економічних досліджень в єдності з їхніми функціями. Поєднання аналізу різних інструментів і синтезу методологічних підходів спрямоване на досягнення системності та забезпечення результативності актуальних дослідницьких програм історичного досвіду повоєнної відбудови економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науковий дискурс із питань повоєнного відновлення економіки та подальшого суспільного розвитку, актуалізований початком повномасштабної війни Росії проти України, потребує знання та використання сучасного методологічного інструментарію, спроможного забезпечити реалізацію завдань об'єктивізації економічної історії та виконання її науково-практичних функцій. Історико-економічне дослідження процесів повоєнної відбудови має своїм об'єктом складну цілісність, сформовану економічними, політичними, історико-культурними детермінантами. Оскільки відбудова здійснювалася за певними проектами і стратегіями, то їм передувала суттєва теоретична робота з пріоритизації цілей та оцінки засобів і можливостей реалізації планів.

Дослідження складного об'єкта передбачає застосування комплексної методології. Вона повинна мати засоби та інструменти пізнання таких взаємопов'язаних і взаємообумовлених складових: 1) об'єктивної економічної реальності, 2) теоретичних моделей їх наукового осмислення, 3) концептуального бачення переходу від реального до бажаного та механізмів управління цим процесом. Синтез емпіричних історико-економічних і теоретичних знань – це об'єднання частин у ціле, що відповідає принципу інтегративності. Як вказував свого часу видатний філософ і історик науки Б. Кедров (1973), інтегративність – це принцип організації науки, внутрішній її стан, єдина умова адекватно відобразити новий предмет дослідження, відбиваючи при цьому всі його аспекти одночасно в їхньому зв'язку. Отже, засадничим теоретико-методологічним підходом у дослідженні взаємозв'язку внутрішніх і зовнішніх чинників економічного розвитку в умовах

повоєнної відбудови обрано принцип інтегративності теоретичного та емпіричного знання.

Історико-економічне дослідження досвіду країн у повоєнній відбудові спрямоване на досягнення конкретних науково-практичних результатів через реалізацію основних функцій економічної історії. Зокрема, реалізація *світглядної функції* загалом полягає у формуванні наукової картини світу. У цьому випадку йдеться про деміфологізацію та об'єктивізацію знань про зміст і детермінанти повоєнної відбудови країн Західної Європи, уточнення фактів і поглиблення наукового розуміння господарських процесів, перебудови інституційного середовища, а головне – становлення нового економічного порядку, що забезпечив успішну відбудову та активний розвиток Західної Європи. Важливе значення в цьому процесі мали ідеологічні та геополітичні чинники – протистояння США та СРСР у встановленні ареалу поширення ідеології, політичного впливу та економічної інтеграції; т. зв. «холодна війна»; формування економічних союзів і військово-політичних блоків. Тому домінантна установка на визначення «своїх» – героїв / союзників / «хороших» і «чужих» – ворогів / противників / «поганих», – має принципове значення для історичної оцінки подій минулого та сучасного їх трактування, тобто формування образу минулого. Наприклад, відома «доктрина Трумена», як наратив боротьби з комунізмом, сьогодні в Україні та інших посттоталітарних країнах сприймається інакше, ніж у поданні радянської пропаганди.

Для забезпечення об'єктивізації наукового осмислення минулого ключове значення має *аккумулятивна функція* економічної історії – збір, нагромадження, систематизація фактологічних даних, вивчення та узагальнення господарського досвіду людства. Приховування фактів або їх викривлене тлумачення, тенденційна інтерпретація подій унеможливають формування наукової картини світу. Поглиблення знань про чинники та механізми повоєнного відродження Європи, співвідношення планів різних учасників цього процесу та їхньої реалізації, врахування та всебічна оцінка фактів у їхній системній цілісності формують історико-економічне підґрунтя для вироблення стратегії відбудови України. Наприклад, знання про факт розроблення плану Моргантау для повоєнної Німеччини, що передбачав не лише її роззброєння та позбавлення військово-виробничого потенціалу, а й «перетворення на суцільне картопляне поле», слугує запобіжником від цілковитого покладання на добру волю наших партнерів у справі економічного відродження

та інноваційного розвитку України. Усвідомлення того, що всі учасники економічних програм і проєктів відбудови мають свої політичні та комерційні інтереси, підтверджується попереднім історичним досвідом.

Реалізація акумулятивної функції пов'язана з *формуванням реалізму економічного мислення* у визначенні та співвідношенні бажаного і можливого. Історико-економічний аналіз позитивних і негативних чинників, що впливали на результати державної політики та господарської діяльності в минулому, має значення для вироблення адекватних планів, а також постановки реалістичних цілей і завдань. Тобто історико-економічне обґрунтування програми повоєнної відбудови економіки та соціогуманітарного простору України має спиратися на реалістичні оцінки та врахування ризиків і загроз, протидіючих чинників, конфліктів інтересів, інституційних бар'єрів тощо. Наприклад, питання співвідношення національних і міжнародних структур, які мають здійснювати управління повоєнним відновленням, контроль використання коштів закордонних донорів тощо, має вирішуватися з урахуванням якості державного управління та рівня корупції. Досвід Фінляндії, де вже в середині ХХ ст. був найвищий рівень прозорості влади, потребує застережень щодо його імплементації в Україні.

З погляду формулювання узагальнень та обґрунтування пропозицій щодо плану відбудови України на основі історичного досвіду європейських країн, важливого значення набуває визначення змісту базових економічних та юридичних термінів на основі конкретних історичних фактів. Так звана *пропедевтична (підготовча) функція економічної історії* в цьому контексті полягає в конкретизації та уточненні значення вживаних термінів і зворотів. Це потрібно для того, щоб уникнути невизначеності або розбіжностей у розумінні значення слів різними учасниками процесу повоєнного відновлення економіки та соціогуманітарного простору (міжнародні донори, урядовці, представники бізнесу, організації громадянського суспільства та ін.). Наприклад, такі терміни, як реінтеграція, деокупація, адміністрування зовнішньої допомоги, конфіскація активів, комплаєнс-контроль та ін., є базовими як на рівні суспільного дискурсу, так і законодавчих документів.

Окрім того, історико-економічний аналіз зовнішніх і внутрішніх чинників, ролі, яка їм відводилася в різних планах повоєнної відбудови, є окремим випадком вирішення *дилеми екзогенного та ендогенного розвитку*. Успішний досвід

реконструкції економіки та соціогуманітарного простору країн Західної Європи в другій половині 1940-х – 1960-х роках є емпіричним базисом для системно-теоретичної оптимізації співвідношення «внутрішнього» і «зовнішнього», спрямування ресурсів і засобів відповідно до визначених пріоритетів, вироблення формату поєднання національних і міжнародних ресурсів і механізмів залежно від економічної моделі. На ключовій ролі національних економічних програм відновлення та послідовності в їх реалізації з дотриманням пріоритету національних інтересів наголошували дослідники т. зв. німецького та японського економічного дива (Іванов, 2019; Леоненко, 2000). Проте відсутність політичної волі державного керівництва, національної консолідації, намагання вирішити внутрішні проблеми за рахунок зовнішньої допомоги, як показує історичний досвід, призводять до економічної стагнації, соціальної нестабільності, політичної залежності та ще більшої вразливості.

Досягнення конкретних науково-практичних результатів ретроспективного дослідження пов'язане з *прогностичною функцією* економічної історії – передбаченням майбутнього розвитку і напрямів розгортання подій на основі попереднього досвіду (Гець, 2018). Особливого значення набуває врахування політичних і моральних чинників, а також довгострокових соціогуманітарних наслідків політичних рішень та економічних дій. В історико-економічному дослідженні реалізації планів відбудови країн Західної Європи у другій половині 1940-х – 1960-х роках та використання при цьому зовнішньої допомоги важливим аспектом є розгляд т. зв. *ретроальтернативних моделей*, тобто розгляд історичних процесів за схемою «що було б, якби...». Беручи до уваги складність нинішньої воєнної та економічної ситуації в Україні, такий підхід дає змогу на основі реального історичного досвіду прогнозувати різні сценарії розвитку господарських процесів та довгострокові наслідки політико-економічних рішень і заходів. Зокрема, порівняння планів Моргентау та Маршалла для Німеччини дає підстави для розгляду таких альтернатив.

Евристичний потенціал історико-економічного дослідження визначається застосуванням *емпіричних методів* спостереження, порівняння, вимірювання, систематизації подій і фактів, що спираються на філософію позитивізму. Саме емпіричні методи використовує *економічна компаративістика*. Компаративний аналіз дає змогу розглянути динаміку відновлення економіки в різних країнах, розвиток відмінних економічних систем та їхніх національних моделей.

Зіставлення та порівняння якісних і кількісних характеристик повоєнного відродження в національному, регіональному та світовому масштабах слугує підставою базою для узагальнення тенденцій та виявлення загальних залежностей, а можливо, – і закономірностей у розвитку економік залежно від обраних стратегій повоєнного відновлення.

Оскільки йдеться про досвід реалізації планів і програм відбудови, то важливими складовими цілісного історико-економічного дослідження є його *онтологічні, телеологічні та аксіологічні* аспекти. Онтологічна складова формує наукове відображення історичної реальності. У пріоритеті – можливість практичного застосування досвіду, а не повнота знань про об'єкт. Телеологічна складова має розкрити довгострокові цілі та конкретні завдання, які ставилися під час розроблення стратегії, планів і програм. Своєю чергою, цілі детерміновані системою цінностей, які визначають першочерговість і субординацію у визначенні цілей і засобів їх досягнення (аксіологічна складова). Зокрема, у формуванні повоєнної економіки «свобода і законність, стійкість і адаптивність, синергія громадянської активності, підприємницьких ресурсів та державного регулювання формують діалектичну єдність, в якій співвідношення та компліментарність складових визначають суспільну ефективність моделі соціально-економічного порядку» (Небрат, 2021, с. 111).

Руйнування частини економічного потенціалу, господарських зв'язків, усталеної організаційно-інституційної системи взаємодії та необхідність структурно-технологічного оновлення та інституційного перезавантаження економіки актуалізують оцінку стійкості національної економічної системи. Вважаємо релевантним щодо завдань дослідження та узагальнення досвіду повоєнної відбудови економіки таке визначення: «Стійкість економічної системи означає здатності цієї системи забезпечувати ефективний розподіл і перерозподіл ресурсів та активів, який сприяє довгостроковому економічному зростанню та розвитку, а також суспільному добробуту, незважаючи на шоківі впливи» (Бойко, 2016, с. 81). Тобто важливим параметром успішності відбудови та структурного оновлення економіки є зміцнення її спроможності до ендегенного розвитку та опірності (резистентності) до зовнішніх викликів.

Історико-економічний аналіз повоєнного відновлення – це поглиблене дослідження структурних і функціональних змін господарських систем і механізмів управління цими змінами. Тому провідне значення в методологічному

арсеналі мають *системно-морфологічний та системно-функціональний методи*. Застосування системно-морфологічного методу забезпечує розкриття багатоманітності форм організації господарства та взаємозв'язків між ними. *Системно-функціональний метод* дає змогу зрозуміти механізми вирішення основних проблем економічного життя – виробництво і забезпечення споживчими благами та засобами виробництва, підтримка зайнятості населення та доходів, формування джерел нагромадження та інвестицій тощо. Повоєнна економіка може розглядатися як різновид транзитивної (перехідної), тому особливим питанням є співвідношення ринкових механізмів координації та державного регулювання. Методологічним ключем до розуміння механізмів поєднання контрверсивних начал лібералізму та етатизму в умовах повоєнного переходу може слугувати «трактування держави як гаранта базових прав особистості і ринку – як простору свободи» (Сливка, Кудласевич та Дідківська, 2022, с. 70).

Теоретичний дискурс щодо міри державного втручання та ступеня свободи суб'єктів економіки в умовах війни та трансформації всієї системи світового економічного порядку триває. Це обумовлено постійними змінами ролей держави і ринку як основних регуляторів господарського життя. Засобом теоретичного осмислення цих змін слугує комплексне застосування набору спеціальних методів. Зокрема, *історико-генетичний метод* дає змогу з'ясувати послідовний аналіз фактів і процесів генези та еволюції об'єктів дослідження, розкриття причинно-наслідкового механізму розвитку економіки. *Історико-типологічний метод* виявляє однотипні властивості та ознаки в різних явищах і подіях економічного життя. *Порівняльно-статистичний метод* використовується під час отримання, обробки, збирання та відбору, класифікації та аналізу історико-статистичної інформації. *Проблемно-логічний метод* дослідження розкриває глибинні сутнісні характеристики на основі виявлення внутрішньої логіки подій та економічних процесів.

Трактування економіки як складного динамічного об'єкта, що саморозвивається, дає підстави для розгляду різного типу взаємозв'язків в умовах повоєнного відновлення, зокрема: генетичні (відображають відтворення структур довоєнної економічної системи); сукцесійні (забезпечують суміщення старих і нових елементів); коеволюційні (сприяють прогресивному розвитку та розширеному відтворенню однопорядкових економічних процесів та явищ);

конкурентні (спрямовують діяльність на досягнення переваг); комунікативні (передбачають значну роль особистостей та міжособистісних зв'язків у забезпеченні реалізації проєктів відбудови); епігенетичні (синтезують внутрішні та зовнішні чинники, що покращує адаптаційну та інноваційну складові повоєнної реконструкції) та інші (Тарасевич, 2002). Ця сув'язь взаємодій і формує інституційно-еволюційне середовище, в якому зароджується та розвивається нова – повоєнна – економіка.

Детермінантами економічних змін зазвичай слугують не лише економічні чинники. Свого часу американський вчений-економіст, історик і антрополог К. Поланьї довів, що розвиток господарства і трансформацію економічних систем потрібно розглядати в єдності з культурними, політичними та соціальними складовими суспільного життя (Polanyi, 1957). Цю думку переконливо аргументував видатний український вчений М. Туган-Барановський, розкривши дію *соціокультурних чинників* у механізмі розгортання економічних циклів (Геєць, 2015, с. 13, 239–247). Застосовуючи цей методологічний принцип до вивчення історичного досвіду повоєнної відбудови, варто поряд із *каузальним підходом* (причинність у перебігу подій) застосовувати *телеологічний* (доцільність свідомої діяльності та цілепокладання в управлінні економікою). Коли йдеться про позитивний досвід економічного розвитку в контексті повоєнної відбудови країни або успіхи в умовах постійної воєнної загрози, то називають такі країни, як Німеччина, Японія, Ізраїль, Південна Корея. Вагому роль у їхніх здобутках відіграли спільні цінності та високий рівень суспільної консолідації, особливості національного характеру, історико-культурні традиції та візія щасливого майбутнього своєї країни як вільної, незалежної та успішної, з розвиненою економікою та гідним рівнем життя (Небрат, 2022, с. 13). Це є прикладом дієвості суспільної свідомості в реалізації наперед визначених цілей.

Водночас історико-економічне дослідження позитивного досвіду повоєнного відновлення в контексті структурно-технологічного оновлення економіки передбачає *врахування технологічних чинників*, а точніше, того факту, що повоєнна відбудова другої половини 1940-х – 1960-х років відбувалася в межах т. зв. третьої НТР (індустріалізація світової економіки) та четвертої НТР (сучасна науково-технічна та технологічна революція). Тож ключовими детермінантами досягнення високих темпів зростання виробництва, а головне – нової якості економічного розвитку – стали «імплементация технологічних ресурсів

ТНК у розбудову індустрії, <...> розвиток робочої сили та зростання професіоналізму високопосадовців» (Саліхова та Бак, 2015, с. 118). Тобто необхідність забезпечення обороноздатності країни, відновлення та розвитку економіки, досягнення конкурентоспроможності національного виробництва на внутрішньому та зовнішніх ринках, вирішення проблеми зайнятості та міграції, підвищення добробуту населення визначили імперативну потребу в інвестиційно-інноваційній модернізації економіки країн та соціальній стабільності, що, своєю чергою, передбачало розроблення міцного теоретичного підґрунтя та програми економічних перетворень.

Період після закінчення Другої світової війни, коли відбувалася реалізація масштабних планів повоєнної відбудови та відновлення економіки, належить до епохи утвердження макроекономічної складової парадигми економічної науки, започаткованої теорією Дж. М. Кейнса. Домінування концепції державного регулювання економіки, масштабної реалізації економічних функцій держави, тривало до початку 1970-х років. Водночас практичне застосування теорії передбачає формування *інтегрованого теоретико-методологічного потенціалу*. З методологічного погляду, як і з позицій здорового глузду, важливішими показниками у воєнній та повоєнній економіці є кількість працюючих підприємств, чисельність зайнятих, рівень виплати заробітної плати (або заборгованості), наявність фінансових резервів, практична реалізація державної підтримки бізнесу та домогосподарств. Тобто парадигмальний вимір наукового осмислення повоєнних змін в економіці полягає у *синтезі мікроекономічного* (для оцінки позитивної економіки) та *макроекономічного* (для вироблення нормативних рішень) підходів.

У загальноекономічному сенсі «та чи інша постановка завдання, визначення пріоритетів і формулювання мети передбачає вибір шляху її досягнення, інструментарію здійснення, тощо. За класичним визначенням завдання в єдності із засобами досягнення – це і є парадигма» (Базилевич, 2015, с. 77). Якщо стосовно економічної теорії парадигма відіграє інтегруючу роль, то в царині економічної політики вироблення та реалізація доктрин приводить до дивергенції національних моделей економічного розвитку. Сформована наукова парадигма закономірно спрямовує логіку теоретико-методологічного мислення вчених, натомість вироблена економічна доктрина визначає цілі та механізми їх досягнення засобами економічної політики.

Висновки та пропозиції щодо подальших досліджень. Теоретико-методологічний інструментарій економічної історії в частині дослідження взаємозв'язку внутрішніх і зовнішніх чинників економічного розвитку в умовах повоєнної відбудови у своїй основі має засадничі підходи еволюційної економічної теорії, концепції інституційних змін і траєкторії попереднього розвитку, принципи системності, цілісності та наступності в трансформації господарських систем, ідею діалектичної єдності техніко-організаційної та політико-економічної складових; врахування територіальних, демографічних, історико-культурних, політичних та інших національних особливостей у цілісності соціо-економічного розвитку. Застосування цих принципів і підходів, а також спеціальних методів історико-економічного дослідження відкриває перспективи узагальнення міжнародного досвіду та оцінювання можливостей його імплементації в Україні, що є актуальним завданням подальших досліджень.

Список літератури

- Базилевич, В. (ред.). (2015). *Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції 15–16 жовтня 2015 р.* Київський національний університет імені Тараса Шевченка. <https://economy.univ.kiev.ua/wpcontent/uploads/science/conferences/2015/Paradigm/materials2015.pdf#page=77>
- Бойко, А. (2016). Теорія стійкості в економіці: понятійний апарат. У *Сучасні економічні теорії: історія, методологія та перспективи розвитку* (с. 77–81). КНЕУ.
- Гець, В. (ред.). (2015). *М. І. Туган-Барановський: вчений, громадянин, державотворець. До 150-річчя від дня народження.* Наукова думка.
- Гець, В. (ред.). (2018). *Економіка України в дослідженнях і прогнозах: 20 років діяльності Інституту економіки та прогнозування НАН України.* ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». <http://ief.org.ua/docs/mg/303.pdf>
- Джадт, Т. (2020). *Після війни. Історія Європи від 1945 року.* Наш формат.
- Іванов, С. (2019). Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*, 1, 75–89.
- Кедров, Б. (1973). О синтезе наук. *Вопросы философии*, 3, 77–83.
- Леоненко, П. (2000). Економічна реформа в Західній Німеччині (1948–1958 рр.). *Історія народного господарства та економічної думки України*, 31–32, 3–12.
- Небрат, В. (2021). Інституційні моделі суспільного порядку як чинник економічного розвитку та національного добробуту. *Історія народного господарства та економічної думки України*, 54, 93–117. <https://doi.org/10.15407/ingedu2021.54.093>
- Небрат, В. (2022). Ціннісні орієнтири суспільства в час війни та повоєнної відбудови: історичний вимір. У *Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід* (с. 12–15). http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25631/1/Czinnisni_orienturu_2022.pdf
- Небрат, В., Горін, Н. та ін. (2021). *Історичні детермінанти включення України в систему міжнародних економічних відносин* (В. Небрат, ред.). ДУ «Інститут економіки

- та прогнозування НАН України». <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/Istorychni-determinanty.pdf>
- Саліхова, О., та Бак, Г. (2015). Роль іноземних технологій в інвестиційно-інноваційній модернізації економіки: досвід Республіки Корея, уроки для України. *Економіка і прогнозування*, 1, 105–120. <https://doi.org/10.15407/eip2015.01.105>
- Сливка, Т., Кудласевич, О., Дідківська, Л. (2022). Теорія і практика пошуку оптимального поєднання ринкових принципів та державного регулювання економіки. *InterConf*, 95, 61–72. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.01.2022.005>
- Соболєв, В., та Соболєва, М. (2020). Методологія історико-економічного дослідження як чинник і засіб деміфологізації історії розвитку економічної науки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна»*, 99, 15–30. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2020-99-02>
- Супрун, Н. (ред.). (2017, 2019). *Політична економія суспільного прогресу Всеволода Голубничого*. Т. 1, 2 (Н. Супрун, О. Клішова, уклад.; О. Клішова, Н. Супрун, упоряд.). Наукова думка.
- Тарасевич, В. (2002). Економічна синергетика: концептуальні аспекти. *Економіка і прогнозування*, 4, 57–67.
- Polanyi, K. (1957). *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time*. The Beacon Press.

References

- Bazilevich, V. (Ed.). (2015). *Paradigmatic shifts in the economic theory of the XXI century: Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference October 15-16, 2015*. Taras Shevchenko National University of Kyiv. <https://econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/science/conferences/2015/Paradigm/materials2015.pdf#page=77> [in Ukrainian].
- Boyko, A. (2016). The theory of sustainability in economics: the conceptual apparatus. In *Modern Economic Theories: History, Methodology and Prospects of Development* (pp. 77–81). KNEU [in Ukrainian].
- Heyets, V. (Ed.). (2015). *M. I. Tugan-Baranovsky: scientist, citizen, statesman. To the 150th anniversary of his birth*. Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Heyets, V. (Ed.). (2018). *Economy of Ukraine in research and forecasting: 20 years of the Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine*. Institute of Economics and Forecasting, NAS of Ukraine. <http://ief.org.ua/docs/mg/303.pdf> [in Ukrainian].
- Ivanov, S. (2019). Economic recovery and development of countries after armed conflicts and wars: Ukraine's opportunities that have not lost yet. *Economy of Ukraine*, 1, 75–89 [in Ukrainian].
- Judt, T. (2020). *Postwar: A History of Europe Since 1945*. Nash Format [in Ukrainian].
- Kedrov, B. (1973). On the synthesis of sciences. *Questions of Philosophy*, 3, 77–83 [in Russian].
- Leonenko, P. (2000). Economic reform in West Germany (1948–1958). *History of Economics and Economic Thought of Ukraine*, 31–32, 3–12 [in Ukrainian].
- Nebrat, V. (2021). Institutional models of public order as a factor of economic development and national welfare. *History of Economics and Economic Thought of Ukraine*, 54, 93–117. <https://doi.org/10.15407/ingedu2021.54.093> [in Ukrainian].
- Nebrat, V. (2022). Values of society during the war and postwar reconstruction: the historical dimension. In *Values in the modern world: theoretical analysis and practical experience* (pp. 12–15). http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25631/1/Czinnisni_orienturu_2022.pdf [in Ukrainian].
- Nebrat, V., Gorin, N. et al. (2021). *Historical determinants of Ukraine's inclusion in the system of international economic relations* (V. Nebrat, Ed.). Institute of Economics and Forecasting, NAS of Ukraine. <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/Istorychni-determinanty.pdf> [in Ukrainian].
- Polanyi, K. (1957). *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time*. The Beacon Press.
- Salikhova, O., & Bak, G. (2015). The role of foreign technologies in investment and innovation modernization of the economy: the experience of the Republic of Korea, lessons for Ukraine. *Economics and Forecasting*, 1, 105–120. <https://doi.org/10.15407/eip2015.01.105> [in Ukrainian].
- Slyvka, T., Kudlasevych, O., & Didkivska, L. (2022). Theory and practice of finding the optimal combination of market principles and state regulation of the economy. *InterConf*, 95, 61–72. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.01.2022.005> [in Ukrainian].
- Sobolev, V., & Soboleva, M. (2020). The methodology of historical and economic research as a factor and a mean of demythologizing the historical development of economics in its organizational and institutional dimension. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University Economic Series*, 99, 15–30. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2020-99-02> [in Ukrainian].
- Suprun, N. (Ed.). (2017, 2019). *Political Economy of Social Progress of Vsevolod Holubnychy* (Vol. 1, 2). Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Tarasевич, V. (2002). Economic synergetics: conceptual aspects. *Economics and Forecasting*, 4, 57–67 [in Ukrainian].

Viktoriia Nebrat

METHODOLOGY OF HISTORICAL AND ECONOMIC RESEARCH EXPERIENCE OF POST-WAR RECONSTRUCTION

The purpose of the article is a comprehensive presentation of the modern arsenal of methods of historical and economic research. Methods and tools are presented in accordance with specific research issues. This is an urgent issue of post-war economic recovery. Scientific methods are shown in unity with the functions of economic history. A set of methods and approaches was used, which made it possible to reveal the methodological arsenal of historical and economic research in unity with their functions. The combination of analysis of various tools and synthesis of methodological approaches is aimed at achieving systemic and ensuring the effectiveness of current research programs of historical experience of post-war economic reconstruction.

The result of the study is the methodological support of scientific knowledge of the international experience of post-war economic reconstruction. The expediency of applying the principle of integrativity as a synthesis of empirical historical and theoretical economic knowledge is substantiated. The content of the worldview function of economic history is revealed. It is realized through demythologization and

objectification of knowledge about the content and determinants of post-war reconstruction. It is shown how the cumulative function of economic history is related to the formation of the realism of economic thinking. The prognostic function of economic history is substantiated – the ability to predict future developments and directions of events on the basis of previous experience. Comparative analysis allows us to consider the dynamics of economic recovery in different countries, the development of different economic systems and their national models. Historical experience in the implementation of reconstruction plans and programs should be studied in the unity of ontological, teleological and axiological components.

The value of research methods and principles is revealed with the help of historical examples. The results of the study will be useful in the study and implementation of historical experience in the post-war recovery of Ukraine's economy.

Keywords: functions and methods of economic history, principle of integrativity, Russian-Ukrainian war, plans for post-war reconstruction, external assistance, national interests, historical experience.

Матеріал надійшов 14.06.2022

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)